

Gesprek met Sjef van der Molen

deel 1: Natura artis auctor

Ben J. Veld

Zeer velen hebben Sjef van der Molen (49) leren kennen van zijn lezingen op symposia, van rondleidingen in zijn Ekologische Kringlooptuin te Velp, van tentoonstellingen, wildeplantenweekends, kranten- en tijdschriftartikelen, acties voor het behoud van de gewone rivierkreeft, door optredens op radio en T.V. of door zijn ondubbelzinnige stellingname als (vooral) de overheid natuurwaarden verziekt en kapot maakt. In het contact met hem zullen zij stellig onder de indruk zijn gekomen van zijn fenomenale (parate) kennis. Sjef is beeldend kunstenaar, 'amateur' veldbioloog, omgevingsvormgever en tuinman.

Of het nu insecten, planten, slakken, rupsen, amfibieën of reptielen betreft, het is in hoge mate eigen kennis, geworteld in een sterke verbondenheid en omgang met planten en dieren en verkregen door minutieus waarnemen en verdiept door aandachtige studie. Hij is een vraagbaak geworden voor talloos velen.

In dit eerste gesprek vertelt Sjef hoe zijn natuurbeleving en natuurkennis behalve tot een zeer eigenzinnig vormgegeven tuin ook tot kunstuitingen van verschillende aard leiden: Natura artis auctor (ofwel: de natuur leidt tot de kunst).

- Welke onderwerpen hebben je voorkeur bij het tekenen?

Moeilijk te zeggen, ik spring van de hak op de tak. Soms zie ik in de tuin iets gebeuren, bijvoorbeeld een paar loopkevers rukken een worm uit elkaar. Dat kan de aanleiding tot een tekening zijn. Of een herinnering van toen ik als vijfjarige voor 't eerst van m'n leven een steen omkeerde, een *déjà vu* - beeld. Een beeld van een vakantiereis. Een stuk in de krant, een T.V.-programma, waar ik even in een tekening op wil reageren. Ik word getroffen door een paar vlinders, ga er over lezen, ze kweken, bestuderen, de hele metamorfose volgen. Pas na een jaar maak ik dan die tekening. Het thema waar ik me mee bezig houd is onuitputtelijk: de natuur met kritische verwijzingen naar de mens. Ik pak wel steeds een nieuw onderwerpje. Ik maak ook wel objecten, bijvoorbeeld kistjes met oud materiaal.

In de tekeningen zit steeds een stuk liefde voor het dier, de plant en aandacht voor ecologische relaties. En ook het protest naar de mens toe die alles kapot maakt en vervuult. Het belachelijk maken van de mens. Het dier dat gewoon z'n leven leeft en de mens die zich aanmatigt daar boven te staan.

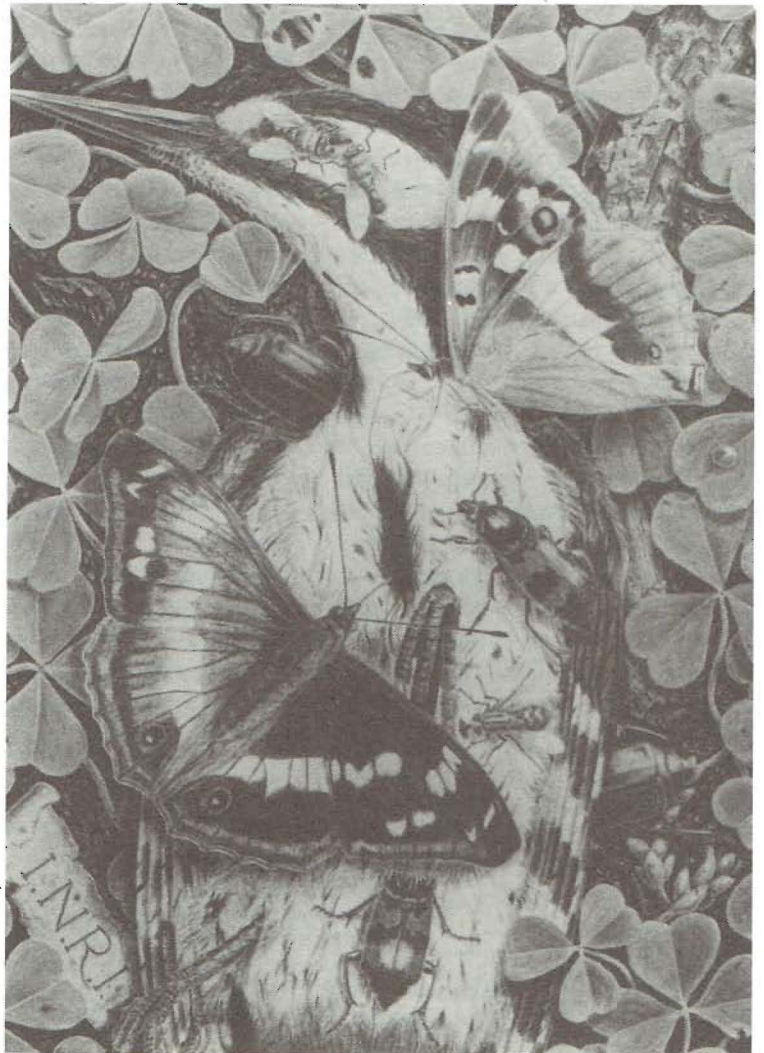
Daar kan ik nog jaren mee doorgaan.'

- Je zoekt de bekoring van het kleine: wantsen, vlinders, kevertjes, korstmossen. Vanwaar die voorkeur? Waarom niet bijvoorbeeld een specht?

Die heb ik getekend! Een specht die op z'n rug ligt, waar vlinders opzitten

en doodgravers en vliegen. Ik heb vroeger veel vogeltjes getekend maar er zijn zoveel vogeltekenaars. Ik teken het liefst levende dieren. Bij vlinders is

dat heel moeilijk, maar alle rupsen, wantsen en kevertjes leefden. Er zijn tekenaars die gespecialiseerd zijn in vogels en dan kom je zo gauw in

"Door de natuur vernieuwt het leven"

kleurpotloodtekening
Sjef van der Molen 1979

Sjeff van der Molen in zijn ecologische tuin plaatjesgedoe terecht. Vogels zijn heel moeilijk in een andere context te plaatsen. Bovendien moet je ze in een volière of een hokje houden. Daar ben ik op tegen, ze moeten gewoon buiten lekker rondvliegen.'

- *Op het eerste gezicht lijken je tekeningen op levendige, bekoorlijke tafereeltjes uit de dierenwereld, maar bij nader beschouwen is er meer aan de hand... er is een tweede laag, een onderlaag.*

'Ja, de beestjes en plantjes staan er keurig op, voor iedereen die ze kent direct herkenbaar. Daar komt iets van de mens bij: een weggegooid of vergeten voorwerpje. Ik teken de beesten en planten op een zodanige manier óf qua grootte óf in een bepaalde context dat je ecologisch gezien zegt: het kan nèt. Je zou het op een foto niet voor elkaar krijgen. En het dan toch geloofwaardig te doen overkomen! En dan die zut die we weggooiden: een wikkeltje van een reep Mars, zo'n bruin glimmend papiertje, een rood lettertje met een gouden randje eromheen. Dat herkent iedereen. Of een pakje mascotte-vloei, daar hoeft je maar een tipje, een hoekje van te laten zien. Die licht-turquoise-achtige kleur met een soort bloemetjes-rand eromheen, van die klokjes, dat herkent iedereen, dat zie je op straat liggen. Ik wil de mensen het schokje van herkenning geven.'

- *Bertus Aaffes schreef: "Men moet om 't zuiver weer te geven het ding tot op*

foto: Jeannet Willemsen
zijn kern beleven." Dat lijkt me voor jouw werkwijze ook toepasselijk?

'Ja, je duikt er helemaal in weg, je gaat het beestje, het plantje, zelfs het voorwerp, zoals zo'n stom wikkeltje van een snoepje echt helemaal bestuderen. Hoe de vormgeving is, het lettertype, structuur van het papier, het cellofaanachtige, het transparante. Daar ga je met dezelfde aandacht naar zitten kijken als naar de mooiste vlinder. Of de structuur van een blad. Wat kan ik nog met het puntje van het potlood weergeven en wat niet meer, wat wordt te klein. Ik zit lang te kijken hoe een nerfje in een blad loopt.'

- *Welke rol speelt behalve talent en vaardigheid je kennis bij het tekenen?*

'Je moet weten hoe een vlinder z'n pootjes neerzet. Je moet van een dood vliindertje weten hoe het er levend uitziet. Als ik een nachtuiltje uit de verzameling, opgeprikt op een speld wil tekenen, dan moet ik me kunnen voorstellen, weten, hoe het beestje met dakvormig gevouwen vleugels in rusttoestand zit. Of hij die, zoals bij een huismoeder vlak over elkaar heeft of zoals bij een gamma-uil echt dakvormig. Dat moet je gewoon weten. En hoe een rups zit in rusthouding. Een pijlstaart-rups die z'n voorste lijf met z'n echte pootjes opheft of een andere rups die gestrekt plat tegen de tak aanzit of de spanrups die zich alleen maar met z'n naschuiers en z'n laatste buikpoten aan de tak vasthoudt. Of een beest z'n voelsprietten aflikt of niet. Of z'n voor-

*de libel valt al bijna een meter met het gele blaadje
 waaroepie had willen uitrusten
 voordatie 't grapje doorheeft.*

pootjes alleen. Boktorren zie je vaak de voorste pootjes likken. Weekschildkevers en sabelsprinkhanen doen dat ook. Maar mestkevers zul je dat nooit zien doen.'

- *Het moet biologisch wel kloppen?*

'Ja, hoewel ik er ook wel eens een grapje van maak, maar dan ziet iedereen dat het een grapje is. Maar ik doe het beest op zich daar niet mee te kort.'

- *Jeroen Bosch tekende een spin met zes poten. Toch is het een spin!*

'Kan, als hij twee poten mist. Hier op de wc zit toevallig ook een spin met zes poten, maar die heeft met een andere spin gevochten.'

- *Bij Bosch zal het wel voortgekomen zijn uit een gebrek aan kennis? Gewoon niet goed genoeg gekeken. Meng je fantasie in je tekeningen?*

'Nee, mengen niet maar ik combineer wel..'

- *Vincent van Gogh schreef in een brief aan zijn broer Theo: "Ik kijk naar de dingen van de natuur en teken ze trouw met liefde." Zit in het laatste het geheim van zijn werk en het jouwe?*

'Ik kan me niet met Vincent van Gogh vergelijken. Wel kan ik zeggen dat ik zijn liefde en gedrevenheid zeker voel. Nou en of! Als je zelf met liefde en overgave tekent en al doet iemand het op een totaal andere wijze, dan voel je toch die trouw aan de eigen waarneming.'

- *Je werkt met kleurpotlood en niet met verf of druktechnieken...*

'Daar ben ik gewoon in blijven hangen. Als vijfjarige kreeg ik kleurpotlood. Ik ben in een heleboel dingen halsstarrig en hierin ook. In de tijd van de B.K.R. werd ik door collega's uitgelachen. "Dat is toch kinderspeelgoed!" Dan voel je je een beetje kleintjes, gadderrie, ben ik nog met kinderspeelgoed bezig. Ik ging met olieverf, acrylverf, Oost-Indische-inkt en zwart potlood werken, maar ben toch op het kleurpot-

lood teruggekomen. Ik houd van stof-uitdrukking en omdat ik fotografisch teken breng ik graag met het puntje van het potlood een bepaalde stof, textuur of structuur tot uitdrukking. Dat vind ik nog steeds een uitdaging.'

- *Er zijn in Nederland een aantal zeer kundige tekenaars van planten en dieren. Hun werk tref je dikwijls aan in natuurtijdschriften en -boeken. Daar is jouw werk niet te vinden. Wel in de wereld van de kunst. Hoe komt dat?*

'Vroeger heb ik wel eens wat illustratief werk gemaakt voor wetenschappelijke tijdschriften maar daar ben ik van afgestapt. Ik wil gewoon mijn eigen werk maken, mezelf steeds de opdracht geven een tekening van een onderwerp te maken dat ik op dat moment belangrijk vind. En niet tien tekeningen van planten en beesten maken. Dat biedt me te weinig. M'n vakmanschap als tekenaar kan ik daar inleggen maar verder kan ik daar niets in kwijt. Ik zou overigens wel weer m'n werk in tijdschriften willen publiceren, maar dan wel op mijn manier.'

- *Als je jouw werk vergelijkt met dat in natuurtijdschriften, wat maakt jouw tekeningen dan tot kunst?*

'Daar kan ik geen antwoord op geven. Dat bepaal ik niet. Dat moeten kunst-

kenners of kunstcollega's maar uitmaken. Ik voel me wel kunstenaar maar ik kan niet zeggen: ik ben kunstenaar omdat ik dat zelf heb verzonnen.'

- *Blijkbaar maken tekenaars in natuurtijdschriften andere keuzes dan jij.*

'Ik weet ook waar het om gaat. In 'Grasduinen' verschijnen regelmatig van die lieflijke tekeningen, bijvoorbeeld van een stel dwergmuizen. Ik zal wel die dwergmuizen tekenen met dezelfde entourage eromheen, maar niet zo lieflijk. Ik wil eerlijk laten zien hoe die dwergmuis is. Dat is niet een lief speelgoedbeestje. Als je hem pakt bijt hij je wel degelijk in je vingers! Speelgoedbeestjes met mooie poppeogjes geven een verkeerd beeld van de natuur.'

- *Met welke tekenaars uit verleden en heden voel je je verwant?*

'Ik heb altijd grote bewondering gehad voor de illustratoren van de Verkaalalbums, vooral Voerman jr. Ik zei als kind al: "Als ik groot ben wil ik ook zo tekenen."

Dirk van Gelder vind ik fantastisch, razend knap, maar te geromantiseerd. Hij tekent steeds dezelfde koekoeksbloemen, dezelfde mandjes met schelpjes, landschappen met dingen die niet bij elkaar passen. Een dode wulp, prachtig

uitgebeeld op een strandje, en dan zie je schelpen en slakkenhuizen die niet bij elkaar horen. En planten die nooit op een strandje van een grote plas groeien, zoals zenegroen en stinkende gouwe. Met alle respect voor 's mans teken- en schilderkunst, dat vind ik jammer.

En Albrecht Dürer, de haas, polletje gras, geweldig! De bekende illustratoren van de laatste jaren bewonder ik meer om hun kennis en monnikenwerk dan om hun artistieke werk.'

- *Vind je je werk bij een of andere kunstrichting horen, bij realisme, foto-realisme, surrealisme of magisch realisme?*

'Ja, wel een of andere vorm van realisme. Het komt soms wel wat surrealistisch of magisch realistisch over, maar ik kan er die naam niet aan geven. De kunsthistorici moeten het maar benoemen.'

- *Waar is je werk te zien?*

'Er hangen veel tekeningen in het gemeentehuis in De Steeg. Ook in de Bosbouwschool in Velp. De gemeente Rheden leent ze ook uit aan scholen en andere openbare gebouwen binnen de gemeente. Verder bij particulieren en op tentoonstellingen.

En natuurlijk de tuin zelf, als omgevingsvormgeving. Maar daar hebben we nog niet over gepraat!' □

Het tweede deel van dit artikel, waarin Ben Veld met Sjef van der Molen vooral over zijn bijzondere tuin praat, kunt u lezen in het herfstnummer van Oase.

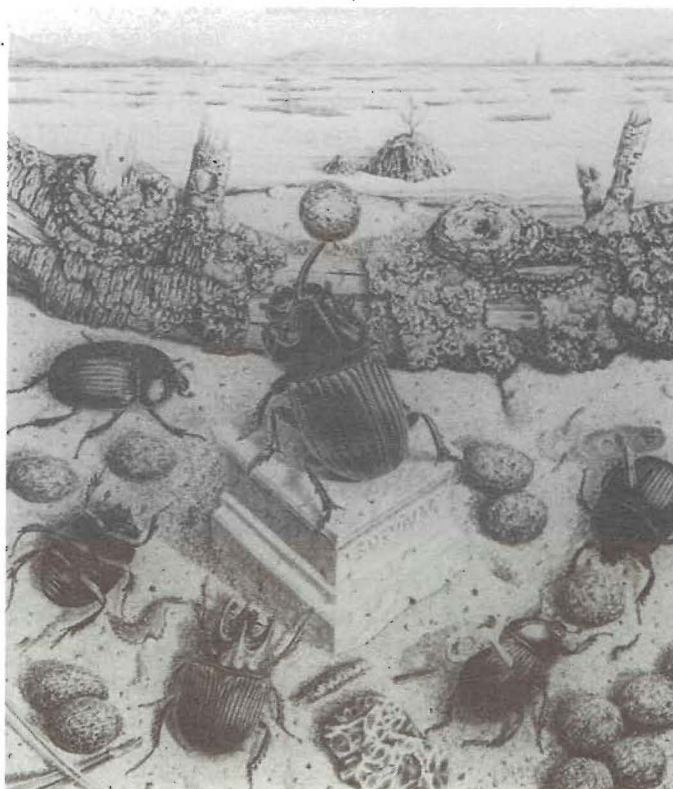
Voor wie daar niet op wil wachten en de ecologische kringlooptuin deze zomer eens met eigen ogen wil zien het adres:

Ekologische Kringlooptuin, Boulevard 33a, 6881 HP Velp, tel. 085-636113.

Geopend van 1 april - 1 oktober. Toegankelijk na afspraak. Rondleidingen voor groepen tot 12 personen. Entree: f 10, - p.p. Geen honden, kinderen s.v.p. in de gaten houden.

Ben J. Veld is docent biologie en mede-initiatiefnemer van de Werkgroep Ecologische Tuinen Arnhem. Hij geeft ook advies op het gebied van de stedelijke ecologie.

Zijn adres: Parkstraat 72, 6828 JL Arnhem.

Scarabesk
kleurpotloodtekening
Sjef v. d. Molen 1980